

POSTVERITAT I CERTESA POLÍTICA

La política no s'identifica necessàriament amb la veritat en el sentit epistemològic fort, però exigeix, com a mínim comú denominador, que els que hi participin acceptin un tipus de coneixement que es pugui considerar "versemblant". Prometre l'inversemblant o l'utòpic, allò impossible d'aconseguir amb mitjans racionals, es diu en política "fer demagògia"; i des de sempre s'ha considerat que la demagògia no només mata la veritat sinó que enverina la convivència. En política els fets admeten interpretacions, però no qualsevol interpretació. Entre allò veritable i allò fals se situa el que resulta plausible.

Les "fake news" en política han existit sempre. Els polítics baladriers són vells com el món i la tendència a convertir la política en espectacle corre paral·lela al predomini del cinema i la televisió com a eines d'informació de masses. Informació no contrastada n'ha circulat també tota la vida. L'extensió de la tecnologia sovint ha produït més informació, però no necessàriament una informació "millor". La televisió, sobretot, ha estat un instrument de simplificació informativa i ha ajudat a la confusió entre informació i propaganda perquè en els mitjans audiovisuals problemes sovint molt complexos s'ha de presentar amb un temps tan limitat que obliga a perdre matisos informatius significatius. Cada cop més, la televisió, entesa com a negoci i no com a servei públic, ha tendit a confondre informació i espectacle a la recerca d'audiències sovint subculturals. És, però, molt significatiu que la informació es degradi cada cop més i esdevingui espectacle pur i simple, sense valor de veritat. I ho és perquè permet diagnosticar problemes importants en la cohesió social i en la construcció de valors socials i comunitaris en les societats complexes. "Fake news" el nom que rep la mena d'informació on la veritat no importa i tot el que aparentment hauria de ser informació esdevé espectacle, purament orientat cap als instints morals més baixos de la ciutadania (el ressentiment, el racisme, la ràbia contra tot i contra tothom).

A inicis del segle XXI patim una epidèmia de informació-escombraries. Emocions i sentiments ocupen el lloc de la informació racional, objectiva i contrastada. Alhora en la política mundial, malgrat la globalització de l'economia, no tenim marcs mentals comuns, socialment compartits i creïbles, des dels quals interpretar globalment la realitat a partir de conceptes. Quan els sentiments ocupen tot l'espai – i quan es prescindeix del valor del càlcul polític, per tal d'escalfar l'opinió pública a curt termini –, tota suposada informació per absurda i/o poc plausible que resulti es torna creïble. Estem en l'àmbit de la postveritat.

Des d'Aristòtil se sap que la democràcia no és el règim del veritable o del fals sinó del versemblant. En una democràcia les interpretacions d'un fet es basen en interessos i en punts

de vista. Com s'acostuma a dir "les interpretacions són lliures". Però no val qualsevol interpretació: les que no es basen en el sentit comú compartit ni en el reconeixement de fets obvis queden fora de joc o només són compartides per minories marginals.

Allò que resulta nou és que els fets no es reconeixen com a tals. Ara hi ha "*alternative facts*" [fets alternatius] que per als qui els propaguen tenen el mateix valor de veritat que els fets evidents i comprovats. Possiblement, el dubtós honor de descobrir els "fets alternatius" com a nou criteri de veritat correspon a Kellyanne Conway, portaveu de la Casa Blanca que al gener de 2017 quan els periodistes li van preguntar si hi havia menys gent en la presa de possessió del president Trump que a la del president Obama va respondre: "nosaltres proposem fets alternatius, per nosaltres és una victòria. Hi havia molta gent al carrer". La postveritat és el triomf dels fets alternatius per sobre dels fets comprovats.

Parlem de postveritat quan es produeixen simultàniament aquestes quatre situacions en relació a la informació:

1. Els fets ja no serveixen per orientar l'opinió pública.
2. Els fets s'assimilen a opinions privades.
3. La informació es converteix en un objecte de consum prescindint del seu valor per a orientar l'acció.
4. Allò inversemblant pot arribar a ser preferit a la veritat perquè està més a prop del meu desig.

En la democràcia, la veritat sempre ha estat feble i des de l'antiga Grècia sabem que existeix el perill que els demagogs cosequin els sistemes democràtics, atacant-los de del seu interior. "Escalfar" l'opinió pública a través de declaracions altisonants o voler treure rèdit polític de suposats escàndols són eines polítiques velles com el món. La temptació de confondre la veritat i el desig ha existit també des de sempre en dirigents polítics, especialment quan no valoren correctament les situacions polítiques. Proposar models nous de convivència, més o menys impossible o idealitats, tampoc no significa cap novetat. El que es nou és la conversió del que abans s'anomenaven "utopies" en relats de "fets alternatius". Una utopia suposava que podem imaginar un altre món i lluitar per ell, malgrat que sigui difícil portar-lo a la pràctica. La postveritat comparteix amb els relats utòpics el seu caràcter "narratiu": el món s'explica a través d'històries o d'anècdotes que serveixen per a orientar l'acció.

Però la semblança s'acaba aquí. Les "*fake news*" tenen una funció de desmobilització social. Estan pensades per a convèncer els individus que el món mai no serà un lloc millor perquè, per naturalesa, el món, i amb ell la raça humana, és estrictament miserable. Les utopies volien servir a l'emancipació; la postveritat vol induir a la servitud i al pessimisme social. La postveritat nega qualsevol component de psicologia utòpica i tota voluntat transformadora; el món sempre serà un lloc malvat i qui no pensa "malament" té el perill de ser devorat per culpa de la seva pròpia ingenuïtat. Els "fets alternatius" es difonen estrictament per provocar la còlera i el ressentiment, interessadament orientat sovint contra les "minories" que són considerades com a més ben tractades que la classe mitjana.

Per entendre com ha estat possible instaurar la postveritat en el camp de la política cal entendre, també, la manera com el model de govern tecnocràtic que s'ha anat imposant arreu del món des de la dècada de 1960, produeix un tipus de política cada cop més abstracta. Conceptes com el PIB d'un país o la taxa de creixement són fet important en la gestió. Però no

quasi diuen res de la mena de societat on vivim, ni de la que necessitem per al futur (amb més creixement?, sense creixement?, etc.). Una política que parli del PIB però no de les necessitats concretes de la gent acaba produint la desmobilització social. La falta de criteris polítics clars sumada a la multiplicació de discursos polítics diversos i contradictoris acaben produint desconcert i inacció. La postveritat és el producte d'aquesta incapacitat per justificar valoracions fortes dels fets, on simplement "tot s'hi val" perquè res no val substantivament.

Una de les conseqüències de l'extensió planetària de les xarxes socials és que a inicis del segle XXI els humans estem destruint l'experiència del "món comú" (si és que aquesta experiència havia existit mai). El Nord durant els segles XVIII – XX (com ha minin) ha estat molt allunyat del Sud, bàsicament sotmès a colonització i espoli. Però un seguit de normes culturals, religioses, educatives, etc... unificaven l'experiència de la gent i creaven comunitats més o menys consolidades i persistents. Ara, però, al Nord s'ha estès un individualisme extern. Ara per ara els individus – especialment al que convencionalment anomenem "nord"; països rics i amb tradició cultural liberal – ja no estem gaire segurs de viure al mateix món. Es obvi que les xarxes socials tendeixen a privatitzar l'experiència del món i a aïllar-nos en una bombolla comunicativa a la qual tan sols tenen accés els qui pensen com nosaltres. En aquest context els fets deixen de ser estables, les interpretacions divergents i contradictòries s'imposen i el criteri significatiu es degrada en forma d'espectacle. D'això se n'ha dit "postveritat".